

PRZEŁOŻYĆ (474) *vb pf*

e oraz o jasne.

inf przełożyć (97) [Cf PRZEŁOŻYĆ SIĘ]. ◇ *fut 1 sg* przełożę (11). ◇ *2 sg* przełożysz (2). ◇ *3 sg* przełoży (17). ◇ *3 pl* przełożą (2). ◇ *praet 1 sg m* przełożyłem, -em, -m przełożył (19). ◇ *2 sg m* przełożyłeś, -eś, -ś przełożył (6), ty przełożył (1) *RejKup*. ◇ *3 sg m* przełożył (184). *f* przełożyła (3). ◇ *1 pl m pers* przełożyliśmy, -smy przełożyli (6). ◇ *2 pl m pers* przełożyliście (1). *subst* -ście przełożyły (1). ◇ *3 pl m pers* przełożyli (46), są przełożyli (1) *LibLeg*. *subst* przełożyły (1). ◇ *plusq 3 sg m* był przełożył (7), przełożył był (1) *CzechRozm*. ◇ *imp 2 sg* przeł(o)ż (5). ◇ *3 sg* niech, niechaj(że) przełoży (3). ◇ *1 pl* przełożmy (1). ◇ *2 pl* przełożcie (2). ◇ *con 1 sg m* bym przełożył (4) *CzechRozm* (3), *JanNKar*, bych przełożył (3) *BibRadz*, *ModrzBaz*, *WujNT*. ◇ *2 sg m* byś przełożył (3). ◇ *3 sg m* przełożyłby, by przełożył (6). ◇ *1 pl m pers* byśmy przełożyli (3). ◇ *3 pl m pers* by przełożyli (1). ◇ *con praet 3 sg m* by przełożył był (1). ◇ *impers praet* przełożono (11); -ono (1), -(o)no (10) [Cf też PRZEŁOŻYĆ SIĘ *praet 3 sg n*]. ◇ *con by* przeł(o)żno (1). ◇ *part praet act* przełożywszy (24).

Sł stp notuje, Cn s.v. do słowa przełożyć, Linde także XVII – XVIII w.

1. Uczynić zwierzchnikiem, powierzyć władzę, urząd, obowiązek, sprawę do wykonania; *praeficere* *Modrz*, *Vulg*, *JanStat*; *praefectum constituere*, *praepositum facere* *Modrz*; *constituere* *Vulg* (197) :

przełożyć kogo [= *kto został kimś obrany*] (177): *BibRadz* 4.Reg 25/23; Potym krol vbogácił y przełożył Amáná sługę stárfzego/ ktory był rodem Amálech/ y klániáli sie mu wśzyfcy słudzy krolewfcy *BielKron* 114v; *RejPos* 24; [Gdy tedy pan opátrzy swoie páńtvo [...] y tákové ludzi przełoży/ którzy nie ná swoie pożytki/ ále ná póspolitá y ná páńkú potrzebę pátrzyć będą ná káždy czas [...]: táki pan iuz będzie miał doftátek wśzytkiego *CerGór* 32]. Cf *Zwroty*.

~ *przełożyć do czego* (1): Trzebá też do tego [*do przegłádu*] przełożyć ludzi státeczné/ á w rzeczach rycerfkich biegle/ ktorziby woýfká dogládáli *ModrzBaz* 111v.

przełożyć komu (12): y obrał sobie sługę wiernego Dawidá/ ktorego przełożył ludowi swemu *RejPs* 117v; *KromRozm III* M3, Nv; Co gdy wślyfeli wślyfcy Hetmáni woýfk/ [...] to iest/ że Krol Bábitońki przełożył ludu Godoliafá: przyfili do Godoliafá *Leop* 4.Reg 25/23; *BielKron* 102v, 226; *KochPs* 134; *StryjKron* 295; *SarnStat* 851. Cf *przełożyć komu (sobie) za kogo; komu być kim*.

przełożyć komu (sobie) za kogo (2): *RejPs* 162; á wygnawfzy Izaślawá wśawnego Páná dla okrucienstwá/ Brátá iego Wiześlawá odbitego z więzienia/ ná Kijowskú Stolicę zá Páná sobie przełożyli *StryjKron* 180.

przełożyć komu być kim (1): Abowiem ielzcze w Raiu poznał Pan krewkość narodu niewiefciego/ [...] y przełożył iey być głowá mężá. *RejPos* 43.

przełożyć na co (33): á snadz wniego [*u Boga*] czáfem zacnieýfzy vbogi by iedno był sfprawiedliwy á czáfem rozmnoży potomki ie⁸⁰/ iz ie y náwýfokie stany przełoży. *RejPs* 161, 96v; *RejJóz* Lv, L4v; *BielKom* B2; Iest też to iedno złe pod słońcem/ á zmocniło sie między ludzmi/ gdy kogo Pan Bog przełoży ná páńtvo/ y ná cześ álbo doftoieńtvo/ ták iz ma wśelki doftátek/ á nie vmie tego wżywać *BielKron* 80v; á gdy był [*Papież Adryjan*] zálecon w Nauce Máximilianowi Cefárzowi/ przełożył go ná wčenje wnuka swego Kárlá *BielKron* 198v; Papież Eneás Silwius ciągnie z wielkim ludem Krzyżakow/ y służeńbnych wodá y ziemiá do Epiru/ áby tám przełożył Skánderbega ná krolestwo

Mácedońkie *BielKron* 254v; Krol Władziłław [...] pograniczne zamki od Turkow dał Huniádowi/ przełożywłszy go ná Hetmáńftwo. *BielKron* 389, 74, 104v, 111, 189v, 218 (14); A ty nie tilko ábyś tego ftrzedz miał ná co cie tway Pan przełożyć raczył/ ále łam gubifz/ niłzczyłz/ tráćifz/ y fpráwámi y podftępki fwemi thy nędzne owieczki iego/ á rołkofzuiefz łobie w oney zwirzchności łwoiey *RejPos* 314v, 314, 325; A nápirwey to pokażemy/ ktore łtany álbo ktore vrzędy łam Pan od pocztáku połtánowieć raczył/ álbo ktore ná ták łwięćá łłuzbę kołcielną przełożyć. *RejPosRozpr* c2; *StryjKron* 180; *CzechEp* 290; *BielSjem* 5. Cf »przełożyć na urząd«.

przełożyć na kogo [= *nad kim*] (1): Tedy rzekł Pan Bog do Moizełzá/ łtęp z gory/ bowim lud tway zgrzełzył/ opuść mię iż ie wygładzę/ á przełożę cię ná wielki lud [*Vulg Ex* 32/10]. *BielKron* 34v.

przełożyć kim (25): A wziął go [*Bóg Dawida*] od trzody bydlęcey zá ktorą on będąc páłterzem chodził y przełożył go páłterzem nad przebránem ludem łwoiem *RejPs* 117v; A pan bog to tobie obiecał vmocnioną wiarę iż cię miał przełożyć kápłanem á łpráwcą náłłem áż dołkończenia czálów *RejPs* 165, 154v; *Diar* 69; *Leop Gen* 41/33; *BielKron* 51, 55v, 61, 78v, 212v, 254, 389; Częgo nam rácz dáć doczekáć włzechmogący Boże Oycze náłz przez tegoż Syná łwoiego/ ktoregoś Pánem á Krolem przełożyć raczył/ ná wieki wiekom/ Amen. *RejPos* 131, 217v, 345; *RejZwierc* [203]v; Tedy połzedł łftach z łtárzemi Gileadłkiemi/ y y [!] przełożyli go ludzie (oni) nád łobą głową y kłiążęćiem *BudBib Iudic* 11/11; *CzechRozm* 124; Hilarioná teź Greká Metropolitem w Kijowie v S. Sophie przełożył *StryjKron* 175, 295, 457; A iże głową iego [*Kościoła*] Piotrá Pan przełożył/ Przeto fię tu by namnięý ná to nie zátrwozył. *SiebRozmyśl* K3v; [Ciężki to na mię urząd ten to syn twój włożył. Iż mię oto wszystkich spraw szafarzem przełożył. *DramStp* II 277]. Cf »przełożyć starszym«.

przełożyć nad kim (62): *RejPs* 26, 26v; Wyznam teź to [...] źem nápirwei powinien być połwłzny panv bogv/ [...] Potym teź tym ktore mi pan bog dał/ y nademną przełożył/ iako iefł ociecz/ matka/ vrząd łwieczki *SeklWyzn* f3v; *RejKup* bb4v; A tákże Saul przełożył go [*Dawida*] nád rycerłthwem *BibRadz* 1.Reg 18/5, 4.Reg 25/22; *OrzRozm* N3; [*Mojżesz*] wybrawłszy męże godne z Izraéłłkich ludzi/ przełożył ie nád ludem połpolitým/ ktorzyby ładzili lud Boży káźdego czálu *BielKron* 32; Po zborzeniu Troiey Antenorá nád krolełtwem Troiáńłkim przełożył Agámenon *BielKron* 60v; [*Wálaski wojewoda*] Mikołáiá Kámienieckiego Woiewodę Krakowłkiego nád Rycerłtwem przełożywłszy/ połłał z woyłkiem do Wálach *BielKron* 406v, 40v, 43, 54, 59, 67 (39); *RejPos* 56; *RejZwierc* 130v; Pan Chryłtus włzyłtkie Apołtoły/ kápłany j biskupy poczynił y równą im moc dał: á włzákże iedne⁶⁰ nád łnfzymi przełożył/ dla záchowánia iedności. *WujJud* 154, 154v, 155v; *BudBib Ier* 40/5, 11; *CzechRozm* 47; Gdy [*Aleksander cesarz rzymski*] ktore chciał nád ktorą kráiną przełożyć/ oznáyomwał imioná ich nápominiájąc lud/ iefłliby kto nánie co wiedział/ áby iáwnie dowodził *ModrzBaz* 46, 3v; *StryjKron* 265; *CzechEp* 161, 290 [2 r.]; *WujNT przedm* 32. Cf *przełożyć nad kim* czym.

przełożyć nad kim czym (1): Gdyż ołobyte W. K M. Pan Bog z moźności fwey/ nád tym narodem/ y nád thym ięzykiem/ Krolełthwem á zwirzchnością/ przełożyć raczył. *RejPos* A3.

przełożyć nad czym (8): Nád to iłz fię podobáło Iudom ofiárownikom/ aby Symon był Kłiążęćiem y Arcyofiárownikiem vłtáwicznie/ [...] K temu iefłcze áby był wodzem ich/ ktoryby miał ná fwey pracy rzeczy łwięće/ á ktoryby nád vrzędy ich/ y nád ziemią/ ták nád zbroiámi/ iáko y nád báłztámi/

pewne ludzi przełożył. *BudBib* 1.*Mach* 14/42, *Ier* 41/2; *CzechRozm* 51, 122, 123v, 187; Połłał potym [Włodimirz] po Rzemieńniki do Greciej/ y zmurował Cerkiew Bohorodzicy/ którą kfięgami y Obrázami ozdobiwłszy przełożył nád niam [lege: nią] Naftaliuśfiá Korfunianiná Kápłaná *StryjKron* 165; Vpátrzciefz tedy/ Brácia/ miedzy łobą siedmi mężow dobre świádectwo máiących/ [...] ktorebyfmy przełożyli nád tą fprawą *WujNT Act* 6/3; [ábyś mie tego náuczył, jáko będę czeladkę swoję w domu moim, nád którym mie Pan Bog do czásu przełóżyć raczył, porządnie sprawowác umiał. *LubWiryd* 61].

przełóżyć na kim, na czym (3): Ná czworę woysko fwe [Żydowie] roździelili/ ná iednym przełóżyli Mánáimufá/ á w drugim Biskupá Eleázará *BielKron* 146v; [Karolus] przełóżył Adryaná ná wfzytkim fwoim páńftwie w niebytności fwoiey *BielKron* 198v, 255v.

przełóżyć w czym (3): Zebráli tedy Wolłkowie dwie woyská/ w iednym przełóżyli Tulliuśfá/ w drugim Márcyufá/ Tullius kráiny Lácińskie woiował/ Márcyus Rzymkie *BielKron* 109, 70v, 146v.

przełóżyć gdzie [= jako rządzęc czego] (7): Tych czáłow też Muleálfes Krol s Tunis z Affryki/ ktore⁸⁹ tám był Cefarz przełóżył wypędziwłszy Bárbárośfe przed 13 lat przyiechał do Cefárzá *BielKron* 232v; Soliman połpiefzał do Konftántynopolá/ przełóżywłszy ná Biágrodzie Bálbenfá/ áby miáfto opráwiáł á lud robotny zgromadzał. *BielKron* 316v, 126v, 249, 313v; Y wflyfzáły wfzytkie kfiążetá rycerfkie/ [...] iz przełóżył krol Bawelfki Gedáł-iáhá/ fyná Achikámowego w ziemi/ iz też zlecił iemu męże/ y niewiáły/ y dzieci *BudBib Ier* 40/7; *StryjKron* 130.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: na to (2); zawsze: (a)by] (4): *RejRozpr* K, K3; Potym Lizyálf gdy fię dowiedziáł iz Filip ktorego krol Antyoch będąc iefzcze żyw przełóżył aby wychowáł ná kroleftwo Antyochá fyná iego/ Wrocił fię z Medyiei *BibRadz* 1.*Mach* 6/55; *BielKron* 316v. ~

przełóżyć kogo [= pełniącego funkcję] (11): [Jeśli dobrze czynił papież, wiążąc przednich panów chrześcijańskich kłótwami] álbo deptác nogámi ná zyemi (iáko czynił Alexánder Bárbárośfe) ktore łam Bog przełóżył/ y w wczáiwości mieć kazał. *BielKron* 183, 104v; Aczłkolwiek iáko Páweł s. piífze/ iz Pan przełóżyć raczył łtany w kołciele fwiętym fwoim/ iedny Doktory/ drugie Biskupy/ drugie wyznawácze łłowá fwego: á wfzákož žadney iney powinności onym naywyfłzym przełóżonym fwoim á Apołtołom fwoim fwiętym [...] poruczáć nie raczył/ iedno: Idźcie á opowiedaycie wołá moię *RejPos* 347. Cf »nad inne przełóżyć«.

~ *przełóżyć komu* (2): [Likurgus ustawił był prawa mieszczanom lacedemońskim] Napierwey wfławił im Demokráciá y Aryftokráciá/ to iefł przełóżył im dwu pánu zwierzchnich miáfto krolow/ k nim przydał dwádziefciá ósm mężow łtarych rozumnych/ wiáry godnych/ áby/ iefliby w czym oni dwá Zwierzchni pochybili/ ci mężowie rádá fwoią nápráwili. *BielKron* 272, 99.

przełóżyć nad kim (3): Wełel fie Izráel w Pánu co cie łtworzył/ Wy corki s Syonu co was Pan rozmnożył/ A krolá zacnego nád wámi przełóżył. *LubPs* ff4v; *BielKron* 438v; *LatHar* 678.

przełóżyć gdzie (2): WŁáfnieby mogł zwác oyczem fwiátá thego/ Káždego z Bogá thu przełóżonego. [...] Kogo tu pan Bog ná fwiecie przełóży. *RejZwierc* 225v; *StryjKron* 130. ~

przełóżyć co na kogo (9): *LibLeg* 6/119; *RejRozpr* A3v; A iuz nicž niemiefzkaiąc chcę okazać panie Zeć dalibog pomyfłę czos przełóżył na mię *RejJóz* L2; *RejKup* bb5; A ná kogoby ye [przełóżeńftwo]

bog przełożył/ áby ye w pokorze/ nye ky fwemu włáfnemu tylko/ ále ku onych/ ktorým przełożon yełt/ dobremu/ łprawował *KromRozm III M7*; Piłál thedy do Skánderbegá Krol Węgierłki prołząc go o pomoc/ [...] chcęcy nań włzytkę łprawę przełożyć przeciw Murzábekowi *BielKron 245*; *GórnDworz li7*; *ModrzBaz 110v*; GDyżeście to o łiołtry ná nas przełożyły/ Chočia inne niźli my dobrze mędrłze były: [...] Połelłtwo pilnie łprawim *BielSjem 12*.

cum A dupl (1): Grekowie przełożyli łprawcę nád łobą Pirulá z ludem oycowłkim *BielKron 59*.

W przeciwstawieniach: »wypędzić, złożyć ... przełożyć« (2): odpułć mi/ brá/ cie [!]/ iżem ták przeciw tobie zgrzełzył/ y ciebiem człeká łwiętego/ y ná to godnego złożył/ á tegom niegodnego y ná ten vrząd niełpołobnego przełożył. *SkarŻyw 171*; Włodimirz [...] wrocił łie do łwoiego Xięłtwá/ gdzie namieltniká Iaropełkowego z Nowogrodá wypędził/ á łwoiego niłákiego Dobrynię przełożył *StryjKron 130*.

Zwroty: »nad in(n)e (a. insze) (wszycłkie) przełożyć« [*w tym: kogo (= kto został obrany) (4), kogo (= pełniącego funkcję) (1)*] (5): [*Pan Bóg królów*] nietylko ná ták wyłoki łtolec połtánowił y nád inłze przełożył/ ále teź zacnołć/ władzú y moc ich w obronie á w opátrznolci łwoiey ma. *WujJudConf 3*; *SkarJedn 63, 69*; Eugeniulz czwartý Papielz o tákich cnotách iego [*Antoninusa*] y náuce łłyłząc: nád ine ktorzy łię ná Arcybłkupłtwo łloręncłkie wmagáli: tego łamego przełożył/ y Arcybłkupem go wczynił *SkarŻyw 412*; *WujNT 76*.

»przełożyć na [czyje a. jakie (*w tym: swe (4)*)] miejsce [*kogo (= kto został obrany)*]« [*szyk zmienny*] (10): Iełt teź to iedno złe ktorem widzýł pod łłoińcem/ przez złe rozeznánie páná pirwłzego: Błázná ná wyłokie mieylce przełożono [*Positum stultum in dignitate sublimi Vulg Eccle 10/6*] *BielKron 81v*; A gdy go [*Aleksandra*] pytano kogo każe ná łwe mieylce przełożyć po łmierci. Odpowiedzýł iż kto będye tego mieylcá godnieylzy *BielKron 126v*, [85²]v, 103, 114v, 210, 211, 401; Bo ielłz cie Pan teź przełożył ná mieylce ich [*wierynych pasterzy*]/ czemuż the regułę Páná twoiego ná łtronę odkłádálz á odmietuiełz? *RejPos 314v, 314v*.

»przełożyć w rządzenu, w rządzenu [*kogo (= kto został obrany)*]« (1:1): *RejPosRozpr c3v*; áby páni ná wędzidlá męžá nie wzięłá/ á przewođić nie poczęłá; bo włzytkie práwá Bolkie y ludzłkie tego im dla ich krewkołci nie pozwoliły/ ále męže w rządzenu przełożyły *WerKaz 290*.

»przełożyć starszym [*kogo (= kto został obrany)*]« [*szyk zmienny*] (3): A iż było dano od Bogá Aaronowi kápláńłtwo y potomkom iego/ przeto Dawid przełożył z iego domu nád ine łtárlzemi *BielKron 74*; Skánderbeg dobrze opátrzył Kroiá/ ták ludem iáko łpizá/ łtárlzym przełożył Bálđázera Włocha *BielKron 257, 189*.

»przełożyć na urząd [*kogo (= kto został obrany)*]« [*szyk zmienny*] (7): Ná Rzymiániech [*papieź Innocencyus VI*] to przewođił/ iż im chudego człowieká napirwey przełożył ná zwirzchni vrząd *BielKron 186v, 141, 216v, 458v*; *SkarŻyw 171*; my y potomkowie náłzy ná ieden vrząd z tych dwu iednę perlone duchowná/ á drugá łwietcká przełożyć mamy [*in Cancellarius et Vicecancellarius officii ... praeficere debeamus JanStat 288*] *SarnStat 318* [*idem*] 944.

Szeregi: »połstánowić (a. ustawić) i (a) przełożyć« (3): *BielKron 104v*; *WujJudConf 3*; A dopiero potým pod nowým przymierzem nád tymże domem/ y z Izráelá y z Pogánów zebráným/ połtánowił y przełożył/ iáko łyná y dźiedzicá Iezulá Chriłtułá. *CzechEp 290*.

»przodek dawać i przełożyć« (1): áczkolwyek wffýftkye ápoftoły pan yednoftáynye wybrał/ [...] yednák między nimi wffýdy Pyotrowi fwyętemu przodek dawał/ y drugim go przełożył. *KromRozm III M3*.

Przen [co] (3) :

przełożyć czemu (2): *RejPs* 109; Iáko dwye fwiátłóści fłońce y mieliąc/ iednę dnyowi á drugą noczy przełożyć racził *LubPs* dd5 *marg*.

przełożyć na co (1): Słońce áby w dzyeń fwyeciło ná to ye przełożył *LubPs* dd5.

2. *Przetłumaczyć na inny język; interpretare PolAnt (133) :* A tak o kázdem pobożnem tużę/ iż gdzieby fię co zdroźnego znáchodziło/ nie będzie mi mieć zá zle/ ále mię bráterłkie przefttrzeże/ áłbo fám znowu przełoży y popráwi *BudBib* c3v; Znalazł ten pierwey brátá fwego Symoná/ y mowi mu Nalezliłmy Mefyafzá/ co ielt przełożywfszy namázániec. *BudNT Ioann* 1/41, *przedm* c6; *CzechRozm* 63.

przełożyć co (77): *BielŻyw nlb* 4, 112; I wfpominałem na ty Kxazky Ktore mi był yeden dobrý przaczel do Krolewczá przjwiozł [...] a któż kolwiek ie przełożył fą dobrze przełożon e [!] *RejKupSekl* a6; y przy tym ftoię/ iż *libri del Cortegiano*, thák fie przełożyć nie mogą/ iáko Mártilius Ficusus Platoná przełożył. *Górndworz* B5v; Wfzákoz komu fie ten moy Dworzánin podobác nie będzie/ oto ma Korteginá Włótkiego/ [...] niechayże go ku fńákú fwemu przełoży *Górndworz* B5v; *RejZwierc* Aaav; *CzechEp* 226; *ReszPrz* 69; *OrzJan* 3; Stárfszy záfię náłzy mnie to poruczyli/ ábych Nowy teftáment/ iáko łácnieyfszy niżli ftáry/ napierwey przełożył *WujNT* *przedm* 3, *przedm* 16, 17, s. 125; *SarnStat* 59, 347; [ći fami ktorzy teraz niedopuszczáią kościołom Angielłkim chwały Bożey Angielłkim ięzykiem fprawowác/ wiefzszą część Bibliiey przełożyli *BazHist* 223 (*Linde*)]. *Cf Z przytoczeniem wyrazu lub tekstu przekładu, »na [jaki] język przełożyć«, »księgi przełożyć«, »słow(k)o przełożyć«, »słowo od słowa przełożyć«.*

przełożyć co [= jak] (1): A nie tylko słowá/ ále y rzecz fámá iáłnie pokázuie/ że to fałsz co Beza przełożył. *BudNT* *przedm* c.

przełożyć wedle czego (1): Ktora to omyłká nie teraz iuż Greckie księgi opánowalá/ ponieważ y náłz Słowieńki tłumacz wedle niey przełożył. *BudNT* *przedm* b4.

przełożyć z kogo, z czego (2): wfzákżem przecię zá iedną pracą y z Graeckiego textu wfzytek Nowy teftáment záraz przełożył *WujNT* *przedm* 16, s. 404.

przełożyć z kim [= tak, jak kto] (1): Tu fię mnodzy tłumácze mylą przekládáiąc/ ftráfzyć ie. Bo y rozum vkázuie żerogow [!] nielza ftráfzyć/ ále ie tłuc áłbo trzec może. Z námi przełożył Grecłki tłumacz y Kálwin. *BudBib* I 462d *marg*.

W połączeniu z nazwą języka oryginału [z jakiego] (8): *BudBib* bv; co kázdy czytác może kto iedno vmie: bo iá [odpowiedź patryjarchy greckiego Lutrowi] tenże kápłan Boży [Stanisław Sokołowski]/ z Greckiego ná Lácińłkie pięknie przełożył *ReszPrz* 69; ktorego [Jezusa] Bog wyftáwił áby był vbłágánim (*marg*) vbłágáczem. N.L.S. y może też ták z Graeckiego przełożyć. (–) *WujNT* 532, *przedm* 16, 17, 20, 21 [2 r.].

W połączeniu z nazwą języka przekładu [w tym: na jakie (7), po jakiemu (2)] (9): profzę V M. pana mego Miłófciwego, za wdzięczne przyięcie tych to kxiążek krotce wypifanych, ktore zową Zywyoty

mędrzow, ktorem tak z pilnością y z praczą niemałą, zapomaganiem niektórych wczonych ludzi na polskie przelożył *BielŻyw nlb* 4; Bo tak po Lácii przelożył [*Apoc* 21/22]/ Bog wżechmocny kościołem iey [*tj. Jerozolimy*] iest/ to iest báran. *BudNT przedm c2v*; *ModrzBazBud ¶6*; *ReszPrz* 69; *OrzJan* 3; dla czegom nie tylko z Láciińskiego ále y z Graeckiego Testáment nowy ná Polkie przelożył *WujNT przedm 17, przedm 22, s. 125*; *SarnStat* 59.

Z przytoczeniem wyrazu lub tekstu przekładu [w tym z zapowiednikiem: tak (31); fragment tekstowy (58), I sb (12), N sb (2); co (22)] (72): Ktory wirż Brzełscy tłumacze tak przelożyli. Onegoż dnia poświęcił Krol puł lieni. rc. Zás Krakowki tak to przelożył/ Tego dnia poświęcił Krol połowicę síeni. *BudBib b2v*; Potłumi ludzie pod nás (*marg*) Może też to przelożyć iáko o rzeczy przeszłej/ potłumił/ obrał. rc. (-) *BudBib Ps* 46/3[4], b2 [3 r.], b2v [3 r.], cv, c2, c2v [4 r.] (25); Náfzy tłumacze wżytcy ízáránčzą to [*greckie słowo Akrides*] przelożyli/ ale niepodobieńftwo aby on zacny muž tak plugáwe y iadowite miał ieść robáctwo *BudNT Hhv, przedm b6v, c [2 r.]*, cv [6 r.], c2, c2v [2 r.] (17); *CzechRozm* 38v, 129v; Báfilius w księgách trzecích przeciw Eunomiufzowi twierdzi/ iż Duch S. ma od fyna/ esse/ to iest iáko slowacy ítarzy przelożyli/ iestestwo. *SkarJedn* 278; Co też íeptuaginta przelożyli *defeci a cognatione mea*: máiac συγγενειαν A potym káp. 13. toż słowo przelożyli γενεαν to iest narodem: co też y wiekiem przelożyć może/ bo íię γενεα tak też ná infzych mieyfcách bierze. *CzechEp* 156, 155, 156, 170, 191, 415, 417; *LatHar* 178 *marg*; *Turba*, wolałem przelożyć po ítaropolku Rzełza/ á niżeli tłuźcza/ ábo tłum/ ábo lud. *WujNT przedm 22*; Z niewiáftami [*Act* 1/14].) To mieyfce tłumacze Brzełscy y Budny zá niemi zfálzowáli: przelożywży/ z zonámi/ miałto z niewiáftami. *WujNT* 397, *przedm 14, 23, s. 12 [3 r.]*, 26 [2 r.], 67 (17).

Zwoty: »dobrze (lepiej) przelożyć« (3): *BudBib cv*; Przeto y Láciiński y Słowieński TłumácZ dobrze przelożyli. Wćiele/ á nie wćiało. *BudNT przedm c2v, li*.

»fálzwywie przelożyć« (1): Bo w Rozdz. 5. [*Act* 5/3] fálzwywie ono przelożyli. Anania/ przecZ napelnił Szátan ferce twoie żebyś zełgał Duchowi świętemu? *BudNT przedm c*.

»z [jakiego] języka, z [jakiej] mowy przelożyć« (7:1): *BielŻyw* 129; *BielKron* 147v, 183; *GórnDworz* F5; *BudBib* b4v; *BudNT przedm c7*; Może też z Greckiego ięzyká przelożyć tak/ ktory bierzełz ná íię. *LatHar* 178 *marg*; *WujNT przedm 21*.

»na [jaki] język, na [jaką] mowę, na rzecz swą, w [jaką] mowę, przyrodzonym językiem przelożyć« [w tym: nasz (3), svoj (3); co (16)] [*szyk zmienny*] (17:1:1:1:1): Ktoż tho [*księgi Ksistusa*] Ruffinus dla prozby niektorego Aiama, z greckiey mowy w łaciniáką przelożył *BielŻyw* 129; [*autor wczesniejszego przekładu ksiąg Biblii*] ziednał sobie v každego chwałę y flawną pamięć/ iż [...] podał ty pílmá narodowi śwemu/ przelożywży ie przyrodzonym ięzykiem ku czytániu *BibRadz* *4v, *2; [*Ptolomeus Filadelfus*] Zydowláká Bibliá dał przelożyć ná Grecki y Láciiński ięzyk íiedm dzyefiát wykłádáczom. *BielKron* 128v, 147v, 168, 183; *Vertere in aliam linguam, Przelozyc/ wylozyc/ przetlumaczyc ná ynfzy yęzyk Mącz* 486a, 165c, 375a; [*Bułgarowie*] wiele pílmá Bożego z Láciińskiego/ y z Greckiego/ ná fwoy ięzyk przelożyli *GórnDworz* F5; *BudBib* b4v, c2v; Ten [*Beza*] ono mieyfce v Iohaná í. wpirwem liście wrozdziale 4. wirżu 2. tak ná Láciiński ięzyk przelożył. *Omnií ípiritus qui coⁿfitetur Iesum Chríftum in carmen veniffé. ex Deo eft.* *BudNT przedm c2, przedm c7, c7v*; *CzechRozm* 127v; *ModrzBazBud ¶5v*; Com też ínádniey/ znáczniey y z lepřzym rozumieniem z

Greckiego á niżli z Láciińskie⁸⁰ ná nářz Polŕki ięzyk przełóżyć mogli/ tegom teř nie opuřcił. *WujNT przedm 21, przedm 1; SarnStat 57.*

»księgi przełóżyć« (7): *BielŻyw 129*; y wiele inych kŕiag piłal [*Jozefus*]/ ktore Rufinus Aquileińki ná láciińki ięzyk przełóżył z řydowŕkiego. *BielKron 147v, 168*; řelmy te řwięte księgi po onych pierwřzych Tłumáciizech (po Krakowřkiem y po Brzeřkich) znowu przełóżyli. *BudBib b, bv*; (wiedz) řelmy iuř iedne księgi/ to ielř/ o Woynie/ ná Hiřzpańskie przełóżyli *ModrzBazBud ¶6; WujNT przedm 20.*

»nie k rzeczy, niewłasnje, nikczemnie przełóżyć« (1:1:1): Tu teř y nie własnje/ y kte^{mv} nie krzcęży przełóżyli. Bo w tekřcie Hywrejskiem niekroleřtwá/ ále kroleřtwo (iedno) piřze *BudBib b3*; Ian mowi: Wřelki duch ktory nie wyznawa ře Iezus Chriřtus przyřzedł w Ciele/ á nie w ciáło/ iáko nikczemnie Theodorus Beza przełóżył *CzechRozm 38v.*

»řłow(k)o (a. řłowa) przełóżyć« (13): řłowo Hywrejskie Daiek w Ieremiařzu y wŕięgach Krol. Przełóżyliřmy taranem *BudBib I 409a marg; BudNT przedm cv, c7, k. Fř6*; A wřdy v láme⁸⁰ iedne⁸⁰ Nieřwieskiego tłumáciiá to naydzielř iř toř iedno řłowo ináciięy v Sámuelá á ináciięy w Píalme przełóżył *CzechRozm 128v, 128v [4 r.]; CzechEp 156*; řłowá niektore řydowřkie zořtáwiłem tak iáko ie y Greckie y Láciińskie księgi zořtáwiły/ wřzákře ná brzegu wyłóřone: iáko *Pafcha, Rama, Racha, Hofanna*: drugiem zář przełóżył: iáko *Amen Amen, Záprawdę záprawdę; Gehenna*, piekło. *WujNT przedm 23*; czemuř y łami Nurkowie onych řłow/ *Nifi baptizentur*, nie przełóżyli/ Ieřliby řię nie nurzáli; ále/ Ieřliby řię nie vmyli? *WujNT 12, 26.*

»řłowo od řłowa, ze řłowa [= *dosłownie*] przełóżyć« = *verbum (a) verbo exprimere, exprimere ad verbum, verbum (pro) verbo reddere Cn (3:1)*: *CzechEp 156, 415*; á ile rzecz nářzá Polřka dopuřzczáła/ řłowom od řłowá przełóżył/ nic nie przydawájąc áni vymuiąc/ áni odmieniájąc z piřmá ř. (*marg*) řłowo ze řłowá przełóřono im nawięcey być mogło. (–) *WujNT przedm 20.*

»własnje [= *włáciiwie*] przełóżyć« (4): *SarnUzn D5v; BudBib cv; CzechRozm 127v*; Ale áby to kářdy rozumiał/ zchęciá to ná nářz ięzyk własnje przełóřę *ModrzBazBud ¶5v.*

»znacznje [= *wyrażnje, jednoznacznje*] przełóżyć« (3): Láciińki řtáry przekład ná dwoie řię rozumieć moře/ Spirit^{us} řanctus řuperveniet in te. To ielř/ Duch ř: znidzie ná cię/ áłbo w cię. Dla tego teř Ieronim znáciięnie przełóżył/ [...] nigdy nie piřze IN TE/ ále SVper te/ To ielř/ nie wcię/ ale ná cię. *BudNT Ii; WujNT przedm 21 [2 r.].*

3. *Przedstawić, ukazać, dać pod rozwagę; proponere Vulg, PolAnt, Modrz; deferre, exponere Mącz, Modrz, JanStat; referre Modrz, JanStat; annuntiare, loqui, ordinare PolAnt; interpellare, prope facere Vulg; deponere JanStat [co] (84)* : Datum wewthorek w octawa Czyřala bořego na Nyestrem wnyley [!] Dambrovye powyř Choczymya Latha bořego 1540 Ian Mieleczski Cařtellan Viřliczki Mikolay odnowřki Cařtellan przemiřki Ruko piřzanye nařze przeloziliřzmy *LibLeg 6/119, 11/132*; Przełóřcieř teř rzecz á řprawiedliwoř wářřę/ mowi Pan *Leop Is 41/21*; [*Bóg człowieka*] Wyřoce we wřřem v wielbył [!] a řwobodnei woley pořtawyl/ řywot y řmierć przełóżył. *SeklPieř 31; BibRadz Is 41/21*; Tullius [...] včzynił rzecz řzyroká do Senatu/ [...] iáko Tárquiniuřá dobre chował/ iáko go z řęku iego nieprzyaciol Ankuřow obronił/ [...] y wiele inych rzeczy przełóżył *BielKron 103v, 108*; iáko řie náiduiá tácy ludzie/ ktorym to bárzo przyřtoi/ iř vmięiá to co widzieli/ ábo řłyřzeli/ ábo řie im

fámym przydáo kiedy/ ták foremnie to przełóżyć/ że z ich fów zda fie tym co fłucháią/ iákoby fámi teraz ná to pátrzáli *GórnDworz* N8; *WierKróc* Bv; Obá ci [skarżący i odpor czyniący] co naprościey rzecz fwą przełóżyć máią. *ModrzBaz* 94; Trzebá przełóżyć niefkończóne fzkody y trudności/ ktore woyny przynoízą *ModrzBaz* 104, 136, 137; *SkarJedn* 27; *GórnRozm* F4v, K3; PRzełóżywfzy tedy powinnośc dobrego obywfátelá y miłófniká Oyczyzny/ zoftáie to fámó do vkázánia/ czo iest przyczyná zguby y zniśzczenia pańftw y kroleśtw/ á co ie w cáłósci y zupełności záchowywa y pomnaża. *Phil* P; *WysKaz* 14; Nim iednák do rzeczy przyftąpię, tę kilká fłów piérwey przełóżę, że dla wyvodu lepszégo, y gruntownieyfzéy rzeczy, kładę tu Orthogrąphiá onégo po wfzytkiéy Europie záwołánégo Ianá Kochánowfkiégo *JanNKar* D3, C2v.

przełóżyć komu (29): przelozí tez yey m. potrebi swe y niedofátky kv potrzebnev a befpiecznev yachanyv swemv na tak daleką droge. *LibLeg* 11/42, 11/41v, 173v; Biorę fobie dzíś ná fwiádectwo Niebo y Ziemię/ zem przełóżył wam dzíś żywot y dobre/ błogofłáwienśtwo y przekleśftwo. *Leop Deut* 30/19 [przekład tego samego tekstu *ReszPrz*, *PowodPr*], *Ios* 24/25; *BibRadz* 4.*Esdr* 4/3, *Iudith* 3/7; Wezwał potym Tullus Meciuá do fiebie/ przełóżył mu iego fpráwę/ potym kazał go konmi zwłóczyć. *BielKron* 102; Y poftánowíł Iehofzua przymierze ludowi dniá onégo/ y przełóżył mu wyrok y fád w Szechemie. *BudBib Ios* 24/25; *BudNT Matth* 13/24; *SkarJedn* 333; *SkarŻyw* 244; *NiemObr* 41; *ReszPrz* 106; *LatHar* 669, 676; *WujNT Matth* 13/24; *JanNKar* D4; *SarnStat* 144; *PowodPr* 85; y wiele iest tákich pogrozek v Prorokow/ ktoremi kroleśtwom vpadek opowíádáią. Iáko y Mędrzec oznaymił/ [...] Przełóżę wam y ia niegodna proroczná wálzá/ niefpráwiedliwości/ krzywdy/ potwarzy/ zdrády *SkarKazSej* 702b. Cf *Podmiotem jest tekst*, »dowodnie przełóżyć«, »przed oczy przełóżyć«.

przełóżyć przed kogo (2): Przełóżył y drugá przepowieśc przed nie/ mowíąc: Podobno iesth kroleśtwo niebieśkie žiarnku górczyce *Leop Matth* 13/31, B2.

przełóżyć przed kim (15): *LibLeg* 11/173; Drugié podobieńśtwo przełóżył przed niemi (*marg*) powiedziál im (-) rzekąc/ [...] *MurzNT Matth* 13/24; *GliczKsiąż* C5v; *Leop Deut* 25/7, 30/15; Toć rádżę/ ábyś pośpołu z Połty Ziemiškimi/ przed Máieftatem Krolewfkim ná Seymie háńbę y krzywdę fwą/ żony y dźiatek fwych/ y imienia fwego przełóżył *OrzRozm* H3; Memoriter exponere aliquid, Z pámięci á nie z pífmá co przed kim przełóžiť. *Mącz* 215c, 123a; *WujJudConf* 3; y przełóżył Iftach wfzytkie rzeczy fwoie przed Iehowá w Nicpie. *BudBib Iudic* 11/11; iuż zá dźień ábo zá dwá wátpliwości fwe przed tobá będe mogł przełóżyć *CzechRozm* 205; *ModrzBaz* 25v; *SarnStat* 532, 554, 559; [*ListyPol* I 1533/30].

przełóżyć o kim (2): Gdyż Hiftoriá kófciełną wypífuie/ tedy z przodku przypomina Iáphetá y Chámá/ o kthorych máło co chciál przełóżyć. *BibRadz* I 6b *marg*; *RejPos* 41.

przełóżyć gdzie [= w tekście] (10): *BibRadz* *3v; iedno ten grzech niedowíárśtwo/ ktory tu Pan przełóżył w tey Ewányeliey fwoiey/ then nád námi wfzytkimi záwiśnął. *RejPos* 130, 139v; *HistHel* C; *SkarJedn* 333; *LatHar* 109, 201; *WujNT* 622; zdáo mi fie téłz á nie inśzé [ortografije] tu przełóżyć: á przytym fwoie niektóre obferwácię [...] przydác *JanNKar* D4. Cf »szeroce przełóżyć«.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (4); iż, że (3), aby (1), zaimek pytajny (1), zaimek względný (1)] (6): Gdy tedy oni mężowie przyfzli do Oloforná/ a przełóżyli mu to co im było

rofkazano. *BibRadz Iudith* 3/7; *GórnDworz* E6, M7v; *CzechRozm* 119v; iáko tę s. iedność wykonać maćie/ iuz zapomocą Duchá S. wtey ofátatney części przełożyć wam chcę *SkarJedn* 333; *ActReg* 121.

Part praet act „przełożywszy” w połączeniu z orzeczeniem wyrażonym przez *verbum dicendi* (1): W Tym liście Páweł ś. przełożywłzy naprzod vtrapienie ktore w Azyey ćierpiał/ wymawia fię/ że ich/ iáko był obiecał/ ielzcie nie náwiedził. *WujNT* 622.

W połączeniu z *part praes act verbi dicendi* (6): *MurzNT Matth* 13/24; *Leop Deut* 25/7, *Matth* 13/31; Ine podobieńftwo przełożył im mówiąc/ podobne iest kroleftwo niebiefkie człowieku fieiącemu dobre nafienie ná roli fwey. *BudNT Matth* 13/24; trzeciego dnia náleżli P. Iezufo w kościele miedzy Doktormi. ktore^{mv} pierwey ś. Iozephá fráfunek á niźli fwoy przełożyła Pánná mówiąc: czemuś to nam vczyñił Synu? *SkarŻyw* 244; *WujNT Matth* 13/24.

Podmiotem jest tekst [komu] (2): MOżełz tegoż dnia ná rozczytaniu męki Páńfkiey (ktorać rozdział piąty záraz przełoży) zábáwić fię nieco. *LatHar* 243. Cf »jawnie przełożyć«.

Zwroty: »dowodnie [komu] przełożyć« (1): tedy Powodowa ftroná/ álbo fám fędzia onę fpráwę pozwánému dowodnie ma przełożyć [*debite citato exponere JanStat* 542]/ y ná piśmie będzie powinien oddać *SarnStat* 144.

»jawnie przełożyć« (1): Naprzod tego nas vczył [*Atanazyjusz*]/ iz trzy fą Boskie perfony/ álbo ofoby. Oćiec/ Syn/ y Duch/ ktore w ftárym zakonie Zydom do báłwochwálfstwa fklónnym/ nie ták iáwnie y otworzyfto/ święte piśmo przełożywłzy/ [...] Synowi Bożemu obiáwienie iey doftátiecznieyfze zoftáwiło. *LatHar* 376.

»przed oczy ([czyje]), w oczy, [na oczy] przełożyć« [w tym: komu (5)] = *ordinare in oculis PolAnt* [szyk zmienny] (6:1): *BibRadz Ps* 50/21; zdáło fie nam tu fobie máłuczko o nich przed oczy náfze nieco przełożyć *RejPos* 41; bład bym ich y złe wyrozumienie/ y wzywánie mieyfca tego o Moyżełzu/ przed oczy ich przełożył. *CzechRozm* 103, A3v, 90, 119v; Siłá y ná tym náleży: áby y Pánowie Zakonu Rułkiego [...] zá dozwołenim Krolá I.M. fwoy feymik około tego przyzwawłzy vczonych y Kátolikow/ ktorzyby w oczy im przełożyć rzeczy potrzebne mogli/ vczynili. *SkarJedn* 382; [Pánie/ ráczże ty fám mnie ná oczy przełożyć frodze zránioną dużę moię. *BzowRóz* 64].

»otworzysto przełożyć« (1): *LatHar* 376 cf »jawnie przełożyć«.

»[czyimi] słowy przełożyć« (1): toż ia wam wfzyftko/ iego [św. *Chryzostoma*] raczey fłowy/ przez ktorego vftá Duch święty mówił/ niź moimi/ ktore vftáwicznie ftworzyćielá moiego gniewáią/ przełożyć y przypomnieć mogę *ReszPrz* 7.

»szeroce (szerzej) przełożyć« [w tym: gdzie (1)] (3): Y tęcz był winę záłożył [*Bóg czartowi*] Ktoraż ty ferzey przełożył *RejKup* dd3v; Stroná Luterfka to iest Sáłkie Kfiążę/ Lántrgaw (z) fwemi towáryfzmi/ fzeroce rzecz fwoię przełożyli *BielKron* 210v; *LatHar* 260.

»zrzetelnie przełożyć« (1): Abowiem áby to bog zrzetelnie przełożył był ludowi fwe^{mv} przed oczy/ że fie ony ie^{go} obietnice/ nie do ćielefnego y ziemfkie^{go} wybáwienia tylko ściągály: [...] przeto ták ono Ieruzalem [...] opiśuie *CzechRozm* 119v.

Szeregi: »okazać a (i) przełożyć« (2): Poślanem iesth ábychći okazał trzy rzeczy/ á przełożyłci [*ostendere ... proponere*] trzy podobieńftwa. *BibRadz 4.Esdr* 4/3; *NiemObr* 80.

»opowiedzieć i przełożyć« (1): Thich thakowich fkod poddanich nalfich y Czyefkończy nyzedalo fzye nam zamylczecz y zanyechacz y dlya thegofzmi czye do C. ye⁸⁰ mczi poflaly. Abifzi ye⁸⁰ m. opowyedzyl y przelozil. *LibLeg* 11/173v.

»przełożyć i polecić (a. zalecić)« (2): *Mącz* 123a; Przełożyłci y zalecił cnoty rozmaite/ ktoreby fprofność grzechow twoich/ świežo albo zdawná popełnionych/ pokryły *LatHar* 676.

»przełożyć i przypomnieć« (1): *ReszPrz* 7 cf »słowy przełożyć«.

4. Wywyższyć; uznać za lepsze(go), ważniejsze(go); woleć; anteferre, anteponere, praeferre, praeponere *Calag* [kogo, co] (26) : *RejPos* 318; Vorziehen. Przełożyć. Poćcić. Ferre primas. *Calag* 551a.

przełożyć czemu (1): Przeto y my z nimi przelóžmy Monárchią/ to ielt/ iedného zwiérzchność/ innym wŹytkim ludzkim zwiérzchnościam. *OrzQuin* O4v.

przełożyć nad kogo, nad co (17): poczym wŹitci porozumieli że Teofrafta nad Menedema przełożył bo był obczyaiow dobrych á mowy wdzięczney. *BielŻyw* 90; *BielKron* 44; iż chcąc pan Wapowfki tego Dworzániną przełożyć nád Dworną pánią/ [...] przełożył go y nád lámego páná/ czo bárzo nie przyfłoi *GórnDworz* li8v; Rozgniewály się bárzo drugie człónki/ że zdánie oczu/ nád tákie mnoftwo zdánia ich przelóžono. *ModrzBaz* 29v; *SkarJedn* 115; Vboftwo y zátáienie y celle nád pańftwo y pałace y czći wŹytkiego Źwiátá przełożył. *SkarŻyw* 473, 318; *CzechEp* 229; Przełożyłem ią [mądrość] nád máieltat y kroleftwá/ y bogáctwá z nią zrownáne zá nicem poczytał [Vulg Sap 7/8]. *SkarKazSej* 658a. Cf »nad wszy(s)tko(-i) (ine) przełożyć«, »przełożyć sobie«.

przełożyć czym (3): [Bóg Ojciec] prze wŹytki zgotował ty gody kroleftwá fwoiego Źwiétego: á wŹytkich á wŹytkich do nich powoływać raczy. A iefzcze ktemu ty przekláda/ ktore y rozумы/ y bogáctwy/ y doftoienftwy przełożyć raczył *RejPos* 288. Cf *przełożyć czym nad kim*; »przełożyć przed inszemi«.

przełożyć czym nad kim (1): á przełożyłeś mié ifćie rozumem nád nieprzyaćioły memi *RejPs* 182v.

W porównaniu (1): ktoregos [człowieka] ftworzył na wyobrazenie fwoie vczynices go raczył y prawie iako krolem nad wŹytko ftworzenie przelozyc *RejPs* 218v.

Zwroty: »przełożyć [czym] przed inszemi, [[czym] nad in(sz)e]« [szyk zmienny] (1): *RejPos* 215v; [Ani my pátrzymy ná to/ czym przełożył nas Pan Bóg nád infzé ludzi/ ále ná to pátrzymy/ czym kto ma przed námi. *SenekaGórn* 116 (Linde); [Źw. Piotr i Paweł] sławná Źmierćią vkoronowani fą/ y miałto to [tj. Rzym] nád ine wŹytkiego Źwiátá/ obecnością y zwycięftwem fwoim chwalebny przełożyli. *SkarŻyw* 651 (Linde)]. Cf teź »nad wszy(s)tko(i) (ine) przełożyć«.

»nad wszy(s)tko(-i) (ine) przełożyć« [szyk zmienny] (6): rádżę przelóž fobie nád wŹytko ine Źwiétyá łáfkę iego. *RejPs* 136; ze W.M. fłowo pańskie/ á zbawienie duźne nad yne wŹyftky fwieczkie y mile rzeczy przelóžil *SeklKat* A2v; *LubPs* X2; *BielKron* 45; *CzechRozm* 192; *ArtKanc* S7v.

»przełożyć naprzod« (1): á wŹákże y ten niegrzełzy/ ktory áby leniŹtwa fwoie wzbudził/ á lam fie ku dobrym vczyńkom wzrułzył/ przelóžywŹy naprzod chwałę Bożą/ ná wieczną fie teź zaplátę ogláda *WujJud* 107v.

»na wszem [= pod każdym względem] przełożyć« (1): A máło mnyeyfłym w Boftwyé fobyeś go [człowieka] ták ftworzył/ A ná wŹfemes ftan yego tu zacnye przełożył/ Wyelką czcyą zacną chwałą yegoś przychędozył *LubPs* C.

»przełożyć sobie« [w tym: nad kogo (1)] [szyk zmienny] (2): *RejPs* 136; ci ktorzy do Lutrą/ Zwinglá/ Kálwiná/ przyştáli: iufz nie chrześciánie/ bo Chryştufowey wiary odstąpili/ ále fię ráczey od tych ktore łobie nád Chryştufa przełożyli/ zowią: to ieft/ Luteráni/ Zwingliani/ Káluiniſte *SkarŻyw* 394.

Szereg: »przełożyć i podwysszyć« (1): Vpátrzył [Bóg] łobie Iozefá w domu Iákobowym w cnotliwych ſprávach w młodości iego/ y chciał go przełożyć y podwyżlýć błogofławieńſtwem przed inſzemi bráty w domu onym *RejPos* 215v.

5. *Poczytać, uznać kogoś lub coś za kogoś lub za coś; potraktować [kogo, co] (4) :*

przełożyć za co (3): Abowiem iam was przełożył zá ziemkie bogi á potem chćiałem was wyrownác z ángioły *RejPs* 123, 29v; Chcąc im theż odiać Likurgus łákomſtwo y złodzieyſtwo/ zápowiedział złota y ſrebrá w mieſcie vżywác/ á zá ſkarb zelázo przełożył/ tho iefth monetę vſtáwił z zelázá *BielKron* 272.

przełożyć być jakie (1): ále [Maryja] nádewſzytko przełożyłá wdzyęcźnieyſzá pokorę być v Pána ſwoiego niſzli co inſzego *RejPos* 14.

6. *Odłożyć w czasie, ustalić późniejszy termin; transponere JanStat [w tym: co (6)] (7) :* Ktoryby Woiewodá álbo Woiewodzy/ ták też z Perſon ſádownych przełożyłby roki álbo Poroczki obwołáne: táki ma być karan winą ſtem grzywien *UstPraw* C, I; powodowa ſtroná Roku Wiéców głównych ináčey przełożyć nie może/ iedno przez prawdziwą chorobę *SarnStat* 769, 718, 744, 769.

przełożyć komu do kiedy (1): Dzyecióm pozwánym co lat nie máią ma ſąd przełożyć do lat/ ktorem przełożeniem dzyeci gdy przydą ku látom/ tedy żadną dawnoſcią ſtronie zniknąć nie mogą *UstPraw* H3.

7. *Umieścić [kogo, co] (12) :*

przełożyć nad czym (1): Ieft nam Pánem miłóſciwym/ [...] iák niebo pięknie ſtworzył/ nád ziemią przełożył/ ták fię hoynie zlutował *ArtKanc* Q19v.

przełożyć gdzie (2): Y rzekł [Bóg] ſam ku łobie ná ony ktore przełożył ná ziemi/ álboć ci nic niewiedzą obogu álboć przepomnieli/ iż iem to nieprzyſluſſe/ áby [...] *RejPs* 79v; *RejKup* t5v.

Przen [w czym] (2) : Y ocz kolwiek záwoła ku mnie nieomieſzkam wyſluchác iego/ [...] y przełożę wrofkóſfach dni ie^{go} [*Ps* 90/16] *RejPs* 136v; Wíſytkim wam Pan hoynye przyda ták wyele dobrego/ [...] Bo was w tym błogofławyeńſtwye ten ſam Pan przełożył [*Ps* 113/15] *LubPs* aa.

a. *Włożyć [na kogo, na co (żywotne)] (7) :* Więc. kupiec ony brzemoná/ Wízytki przełożył ná koniá. *BierEz* S3v; Rzekł Oſieł/ dobrzeć mnie ták/ dzwigáiąc ty worki/ [...] A toć iárzmo ná wſzytki/ hárdę przełożono. *RejZwierz* 120.

Przen (5) : A ty koždy ktory duffałz iemu [Bogu] przełoż nań brzemię cięſſkóſci ſwoich [*Vulg Ps* 54/23] *RejPs* 82, 196.

Zwrot: »przełożyć [co] na łaskę a na opiekę, na ſprawiedliwoſć Pańſką (a. Pana)« = *zauſać Bogu (1:1)*: Czým ſie wierny cieſzyć ma w takim ſkaraniu Páńſkim/ á iáko tho ma przypifowác grzechowi ſwemu/ y iáko tho przełożyć ma ná ſprávwidliwoſć [!] Páńſką. *LubPs* bb2 *marg*; A iefliżec da Pan Bog to vznánie/ iż ſie nie dafz ták názbýt vwieſć ſprávam ſwiátá tego/ á przełożyłz oſtátek ná łáſkę á ná opiekę Pána ſwego/ [...] iufz Pan będzie przykłonnieyſzy oſwiećić nędzne oczy twoie. *RejPos* 67v.

α) Obdarzyć prawem posiadania (1) : iż on miał dąć pościeć iem ziemię y potem y to ná potomki ich przełożyć [Vulg Ps 104/11]. *RejPs* 154.

8. Zmienić miejsce czegoś [co] (6) :

przełożyć gdzie (1): łomę [...] po gumnie rościełać/ áby butfiála/ á potym ią ná oborę przełożyć/ że iey bydło przedepce *GostGosp* 82.

Zwrot: »przełożyć (przez prog) nogi(-ę)« (2): *RejFig* Aaa4v; MOgę rzec/ żeś mie vczcił Auguſtynie drogi: Bo kiedym chciał przełożyć przez twóy próg fwé nogi/ Ali mi ie pácholcy twoi przenaſzáią *PudlFr* 17.

a. O kolejności liter w wyrazie (2) : to naywiętfze ich [greków i łacinników] łtáráníe było, áby [...] łowá wſzytkié iáko ie włánie wymawíali, literámi, álbo piórem tákże włánie wyrażáli. Przeco niektórzy názwáli *litas*, á *lituris*, iż iednę nápiſawſzy zás ią zmázác, odmienić, álbo przełożyć może. *JanNKar* C2v; Gdzieby łie tráfiło dwoie ii/ weſpól, iáko w tym łowie, piie, biie, etc. [...] wolał bym ie ták piáć, bije/ pije/ etc. żeby to drugié/ i/ było *consonans*. A gdzieby łie zásię tráfiłá *conſonans* wprzód, támbym iuż litery przełożył, iáko w tym łowie, wzięł ji *JanNKar* E4v.

b. Zwrot: »przełożyć ręce na krzyż« = *skrzyżować ręce (1) :* A Iákob przełożywſzy ręce ná krzyż/ dawał błogółáwieńſtwo dwiemá fynom ie⁸⁰/ młodźego nád łtárfzego przekłádáiąc *SkarŻyw* 349.

9. Włożyć coś między warstwy czegoś, oddzielić (2) : *Discrimino*, *Rozdzielić*/ *Przedział* vczinić/ przełożyć. *Mącz* 49b.

przełożyć czym (1): A kiedy iuż bédziefz miał kłáść óny żłoby/ włożyfz piérwéy iednę połowicę/ á potym zásię drugá łłóźze ie y zwiérc przełożywſzy mchem *Strum* Gv.

10. Włożyć zbyt wiele; przen [co] (1) :

Zwrot: »przełożyć miarkę« = *przejeść się (1):* Ale iż rozmáithe przyczyny przypadáią/ ktore człowiekowi z bączności miárę biorą/ iż pod czás przeleie/ álbo przełoży miarkę: s ktorego przełożenia/ roftą zbytnie wilkości krew płuiaće. *SienLek* 45.

Szereg: »przełać albo przełożyć« *SienLek* 45 cf *Zwrot*.

11. Przeformować (o szyku wojskowym) (2) :

przełożyć co z czego (1): Stárzy walecznicy/ naydowáli to v łiebie/ iż táka [na klin] ordynácyá woyłká/ pożytecznieyfza iełt niżli gránowita/ [...] łáčno s tákiey infzá przełożyć pędko/ bo ma ná wſzytkich rogách dobrze zbroyne/ mocne/ y ćwiczone *Rycerze BielSpr* 22v.

przełożyć skąd gdzie (1): miey thez ty ná lewey łtronie tákież męże dobre przełożywſzy ie s práwey łtrony ná lewą *BielSpr* 21.

12. [Rozebrać i ułożyć na nowo [co]: Na niektórych miejscach około rynien prawie wszystkie dachy Średniego Zamku przełożyć trzeba *ŹródłaEkMalb* II 63.]

13. [Dołożyć, dodać [ile czego]: wziąć 40 włoskich orzechów, 30 fig, snop, co by objął w garść, cebuli. To każde z osobna stłuc w moździerz, potem przełożyć trochę soli i zmieszać wespolek *WilkPozn* I 1568 nr 110.]

Synonimy: **1.** mianować, naznaczyć, nominować, obrać, posadzić, postanowić, postawić, powołać, uczynić, ustawić, wybrać, wysadzić; **2.** przetłumaczyć, wyłożyć; **3.** okazać, pokazać, polecić, położyć,

ukazać, zalecić; 4. podnieść, podwyższyć, powyszczyć; 5. poczytać; 6. odemknąć, odwlec, pomknąć, przedłużyć, przewlec, zawiesić; 7. posadzić, usadzić; 8.a. przestawić; 13. dodać, przydać.

Formacje współrdzenne cf ŁOŻYĆ.

Cf PRZEŁOŻENIE, PRZEŁOŻONY

LW